

Iz Deskel prek Galicije in zahodne Evrope do Jesenic

Moji starši izhajajo iz kmečkih družin v vasi Deskle blizu Anhovoga na Primorskem. Mama Marija Kodelja se je rodila leta 1900, oče Alojz Borštnik pa leta 1896. Njegov rod ima korenine v vasi Boršt blizu Trsta. Oče se je med letoma 1911 in 1914 izučil za zidarja pri mojstru Mihaelu Gabrijelčiču v Ložicah. Potem ga je komaj 18-letnega zajela vojna vihra, saj je bil leta 1914 vključen v avstro-ogrsko vojsko in s polkom samih primorskih fantov poslan na fronto v Galicijo na rusko-poljsko mejo.

Na tej fronti so bile vojne razmere zelo hude. Zgodovinarji so poimenovali to območje, kjer je padlo največ Slovencev, krvave galicijske poljane. Velike izgube so bile ne samo zaradi napadov ruske vojske, slabe vojaške usposobljenosti in zelo mrzle zime 1914/1915, ampak tudi zaradi nezadostne opreme v zimskih razmerah, ko so vojaki zmrzovali celo na straži. Po porazu avstro-ogrsko vojske je ruska vojska zajela preživele in jih odgnala v Ukrajino. Med ujetniki, ki so morali pomagati kmetom, je bil tudi moj oče. Rad mi je pripovedoval o nepozabnem ukrajinskem kruhu, ki je bil mehak, bel in visok. Kljub vsemu trpljenju v ujetništvu tako vsaj niso bili lačni. 1. aprila 1925 so mu izdali vojaško odpustnico (s številko vojaške patrike 538/96 (95) in s činom reda avstro-ogrsko vojske pred aneksijo).

Po vrnitvi domov je pomagal pri obnovi bombardirane vasi in domače hiše. A življenje tudi po vojni ni bilo »postlano z rožicami«, saj je bilo zaradi rapalske pogodbe veliko primorskega ozemlja (prej pod avstro-ogrsko) priključeno Italiji, ki je izvajala hud teror in prepoved slovenskega jezika. Ker tudi dela ni bilo, je oče odšel v Luksemburg in kot usposobljen zidar takoj

Vojak Alojz Borštnik (prvi z leve) v Galiciji (Ukrajini), last Ivana Borštnika

Alojz Borštnik (prvi z leve) v Luksemburgu, last Ivana Borštnika

Poročna slika Alojza in Marije Borštnik iz leta 1930, last Ivana Borštnika

dobil zaposlitev. Podjetje ga je pošiljalo na različna gradbišča v Franciji, Švici in na Norveškem. Po več kot petih letih se je leta 1930 vrnil k svoji izvoljenki Mariji, ki ga je zvesto čakala, in se z njo poročil. Oče ji je prej ves čas in iz vsakega novega kraja pošiljal razglednice in ob njenih osebnih praznikih voščilnice z ljubezenskimi motivi. Kasneje jih je zbral in najlepše nalepil v okvir kot sliko, ki jima je vse življenje krasila spalnico. Voščilnice še vedno hranim.

Tudi mamino medvojno življenje je bilo težko, saj so prebivalce Deskel in okoliških vasi zaradi 12. avstrijsko-nemške ofenzive pri Kobaridu izgnali na Zgornjo Štajersko, od koder so se vrnili v porušene vasi. Ker oče doma še vedno ni našel dela, pritiski italijanskih oblasti pa se niso

zmanjšali, sta se starša leta 1933 preselila na Jesenice v novo državo, kraljevino SHS. Pred tem so s Primorske odšle očetove sestre, dve na Jesenice in ena v Domžale. Oče je dobil delo v Kranjski industrijski družbi kot visokokvalificirani pečni zidar v martinarni. Stanovala sta v hiši na Plavžu na Gosposvetki ulici 51, kjer sem se rodil leta 1936.

Oče je v tujini zaslužen in prihranjen denar naložil na Jesenicah v Krekovo banko. Ker je nameraval zgraditi hišo, je leta 1937 kupil parcelo »za štreko« od Franca Maleja. Krekova banka pa je ravno takrat zaprla dejavnost, kar je vlagateljem povzročilo hude težave. Na srečo je oče poznal lastnika gradbene firme Belcijan iz Domžal, ki je še lahko koristil očetov denar v banki prek svoje gradbene firme. Tako smo tik pred drugo svetovno vojno lahko končali z gradnjo lastne hiše na Javorniški poti 23. Med vojno se je naslov preimenoval v Hirschkogel gasse 32 (Češnjeva pot), po osvoboditvi pa v Cesto bratov Stražišar 33. A še preden smo se vselili, se je začela druga svetovna vojna. Namesto nas pa sta se z ukazom (dekretom) gestapa vselili družina Lang (Lang je bil desna roka gestapovca Druschkeja) in družina Kolarič (sodelavec gestapa). Prvi so zasedli stanovanje v prvem nadstropju,

drugi v drugem nadstropju, naši družini pa je tako preostalo le še kletno stanovanje. Med vojno je некоč nekdo s Podmežakle pobiral denarne prispevke za partizane. Tudi oče je prispeval dve nemški marki. Ker pa je zbiratelj listo z imeni podpornikov odnesel na policijo, so vse darovalce odgnali v begunjske zapore. Oče je vpisan v evidenčni knjigi pod številko 2076 (Begunje od 28. 1. do 23. 2. 1942). Z mamó sva ga obiskovala, a videla le od daleč, tako da sva se skrila za vogal bližnje hiše in mu pomahala, ko je pogledal in žalostno odkimaval pred oknom tretjega nadstropja. Pri stražarju sva za očeta lahko oddala le paket. Od tam pa so ga poslali naprej v taborišče Reichenau v Avstriji. Leto in pol sva z mamó ostala sama. Bila sva brez dohodkov in za najnujnejše imela le živilske karte. K sreči pa je iznajdljiva mama obdelovala še vrt in redila prašiča, kozo in kokoši in pri sosedih Zimovih »na vahtnici« dobivala mleko.

Interniranci (prvi z leve Alojz Borštnik) na Jesenicah po koncu vojne, last Ivana Borštnika

Mama mi je kasneje pripovedovala, kako zelo sem pogrešal očeta in večkrat z njegovo sliko v naročju zvečer med jokom zaspal. Oče se je srečno vrnil, življenje se je po svobodi izboljšalo. Najpomembneje pa je bilo, da smo bili lahko spet skupaj in zaživelí brez nasilja in strahu.